

Nástroje politiky pro ekologické zemědělství: země Střední a Východní Evropy

Andrea Hrabalová, Pavla Wollmuthová,
Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI)
Brno, Česká republika

Podkladové údaje

- mezinárodní výzkumný projekt „*Další rozvoj ekologické zemědělské politiky v Evropě se zvláštním důrazem na rozšíření EU*“ (EUCEEOPF 2002 – 2005)
 - **Výzkum zahrnoval 8 zemí SVE:** Českou republiku (CZ), Estonsko (EE), Maďarsko (HU), Polsko (PL), Slovinsko (SI), Litvu (LT), Lotyšsko (LV), Slovensko (SK).
 - Primární údaje byly sbírány v letech 2003 a 2004 (za období 1997-2004) a aktualizovány v roce 2008 z důvodu zachycení změn vývoje EZ po vstupu do EU.
- nové programy rozvoje venkova (PRV) zemí SVE
- aktuální statistické údaje v rámci Eurostatu
- ostatní materiály dostupné na webu včetně „Country reports“: http://www.organic-europe.net/country_reports/default.asp

Obsah

- Vývoj EZ v 8 zemích SVE (1997-2006)
- Nástroje politiky pro rozvoj EZ:
 - platba na plochu
 - další opatření v rámci nových PRV
 - akční plány
- Základní charakteristiky EZ
- Závěry

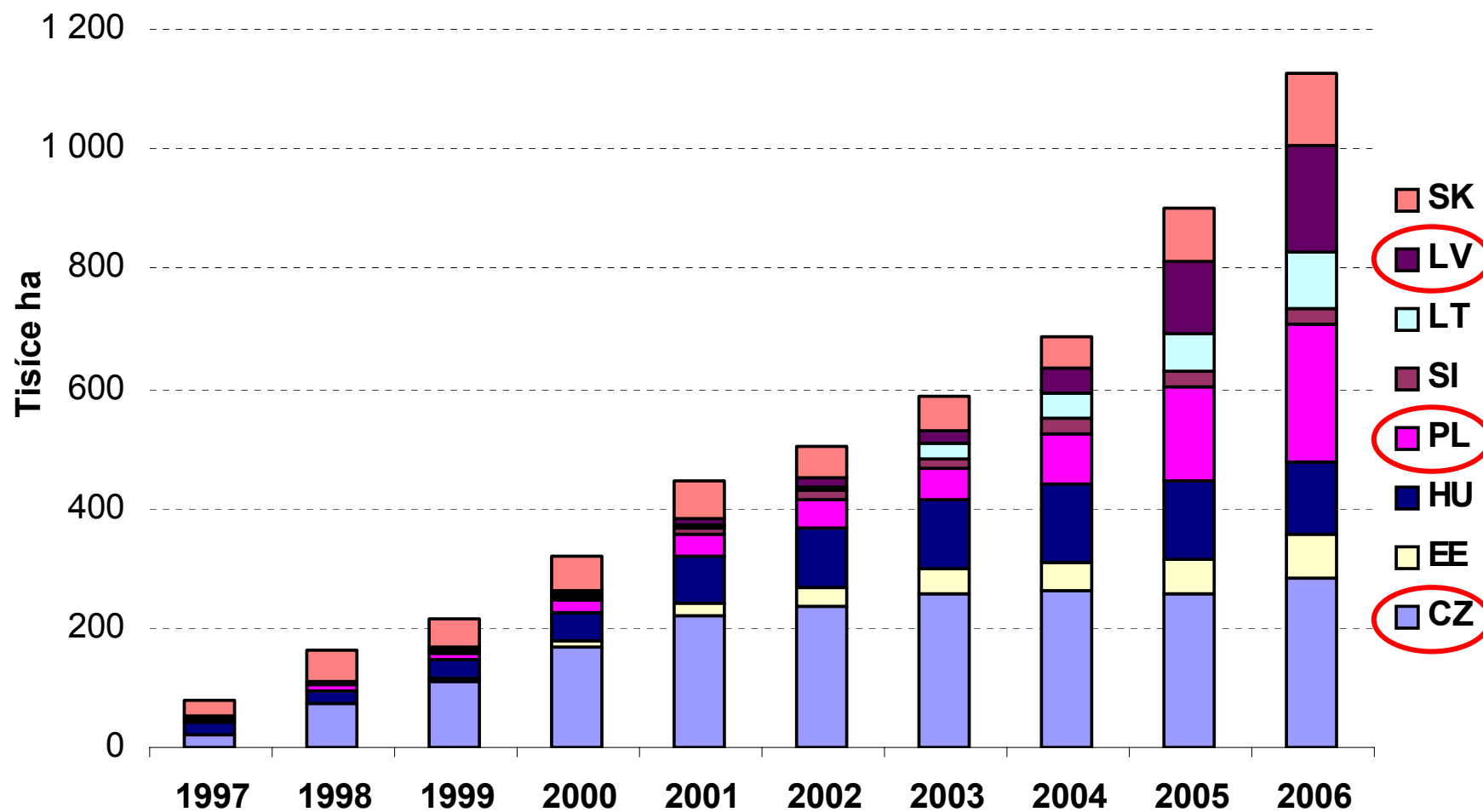

Vývoj ekologického zemědělství v osmi zemích SVE (1997-2006)

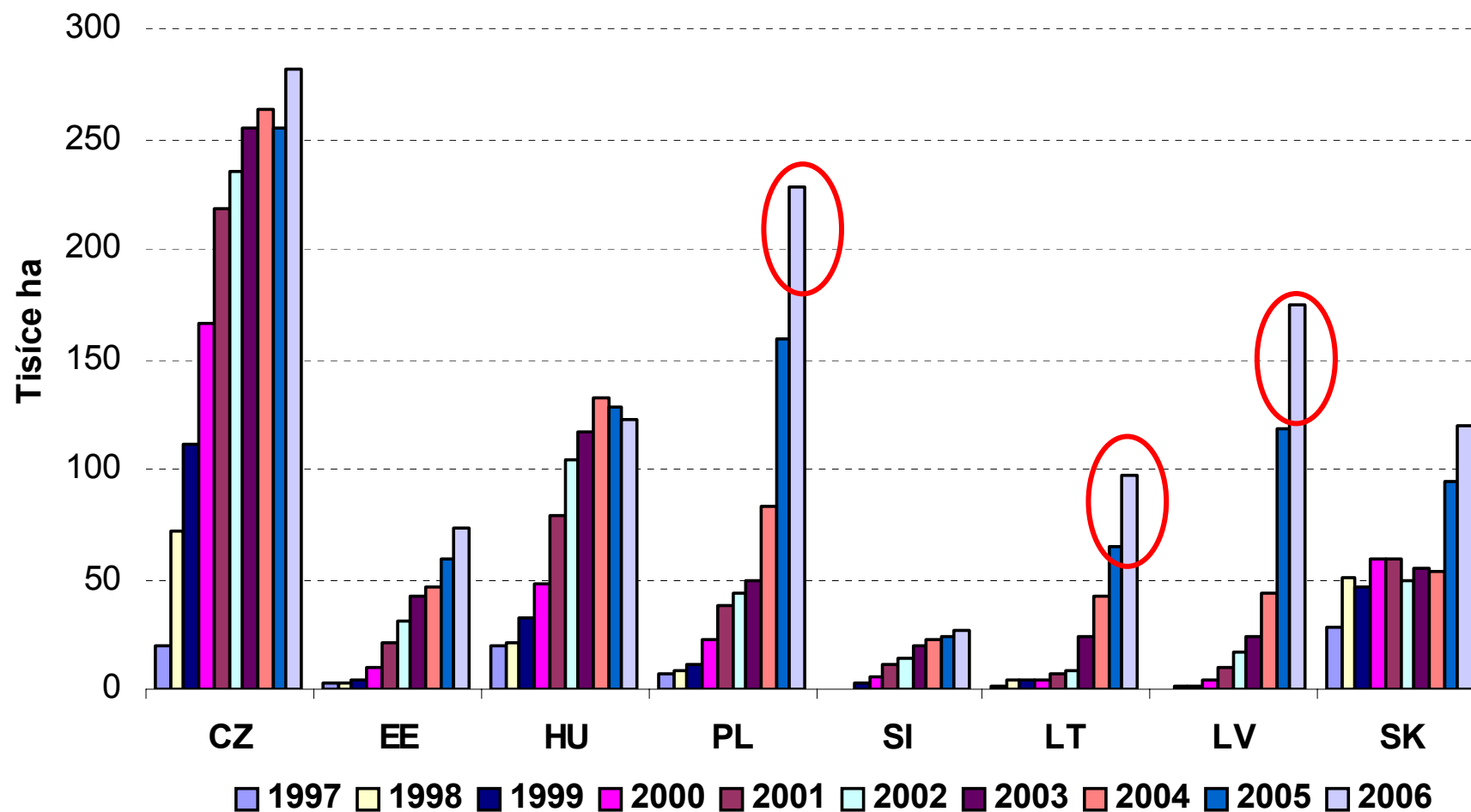

Vývoj EZ v zemích SVE (1997-2006)

Vývoj EZ v zemích SVE (1997-2006)

Vývoj EZ v zemích SVE (1997-2006)

	Celková plocha v EZ (ha)			Průměrný roční růst (%)			Podíl na 2005 UAA (%)	
	1997	2003	2006	2000-03	2003-06	2005-06	2000	2006
CZ	20 239	254 995	281 535	15.45	3.36	10.41	4.60	7.81
EE	3 000	42 573	72 886	62.77	19.63	22.00	1.18	8.74
HU	19 265	116 535	122 765	35.13	1.75	-4.52	0.81	2.09
PL	7 000	49 928	228 009	25.93	65.91	42.77	0.14	1.43
SI	na	20 018	26 831	54.38	10.26	14.18	1.07	5.25
LT	1 568	23 289	96 717	70.37	60.74	49.85	0.17	3.41
LV	nd	24 480	175 109	77.19	92.68	47.63	0.25	10.10
SK	27 809	54 479	120 409	-0.02	30.26	28.16	3.01	6.20
ALL 8	78 881	586 297	1 124 261	22.26	24.24	24.42	0.96	3.38

Nástroje politiky pro rozvoj EZ:

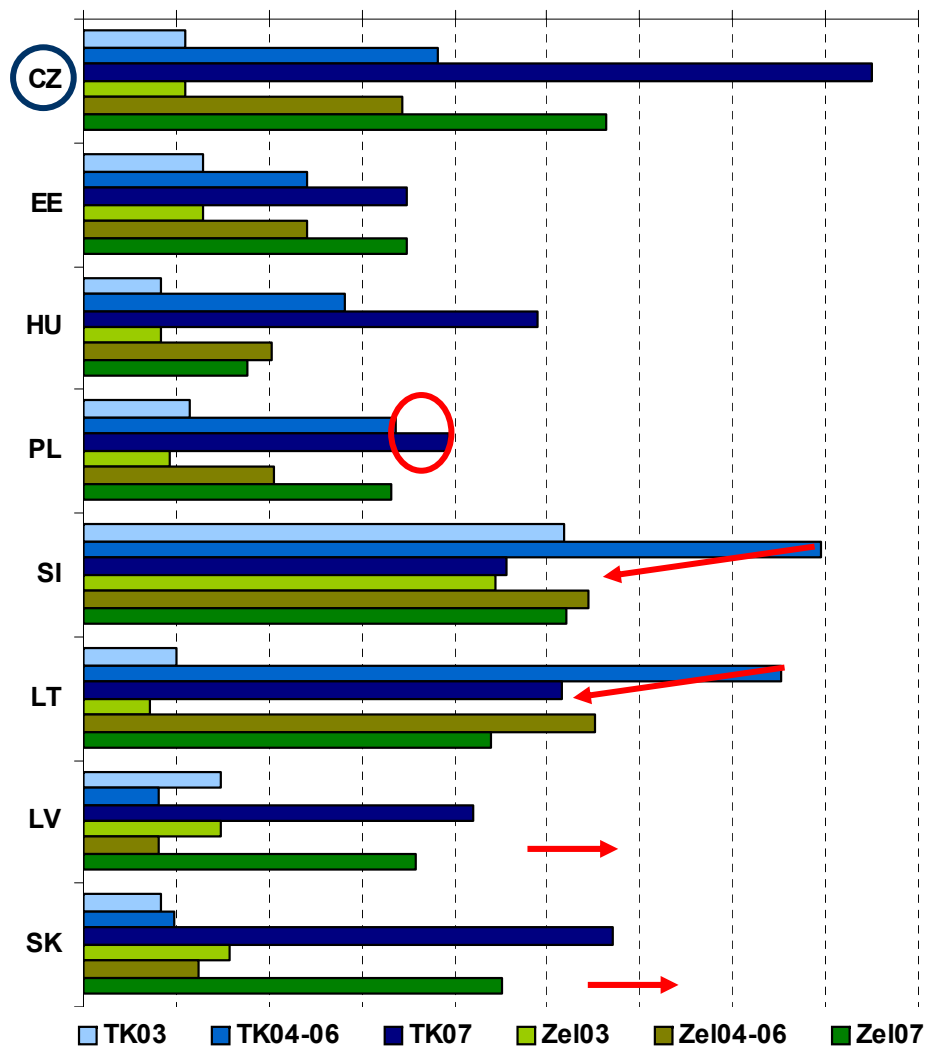
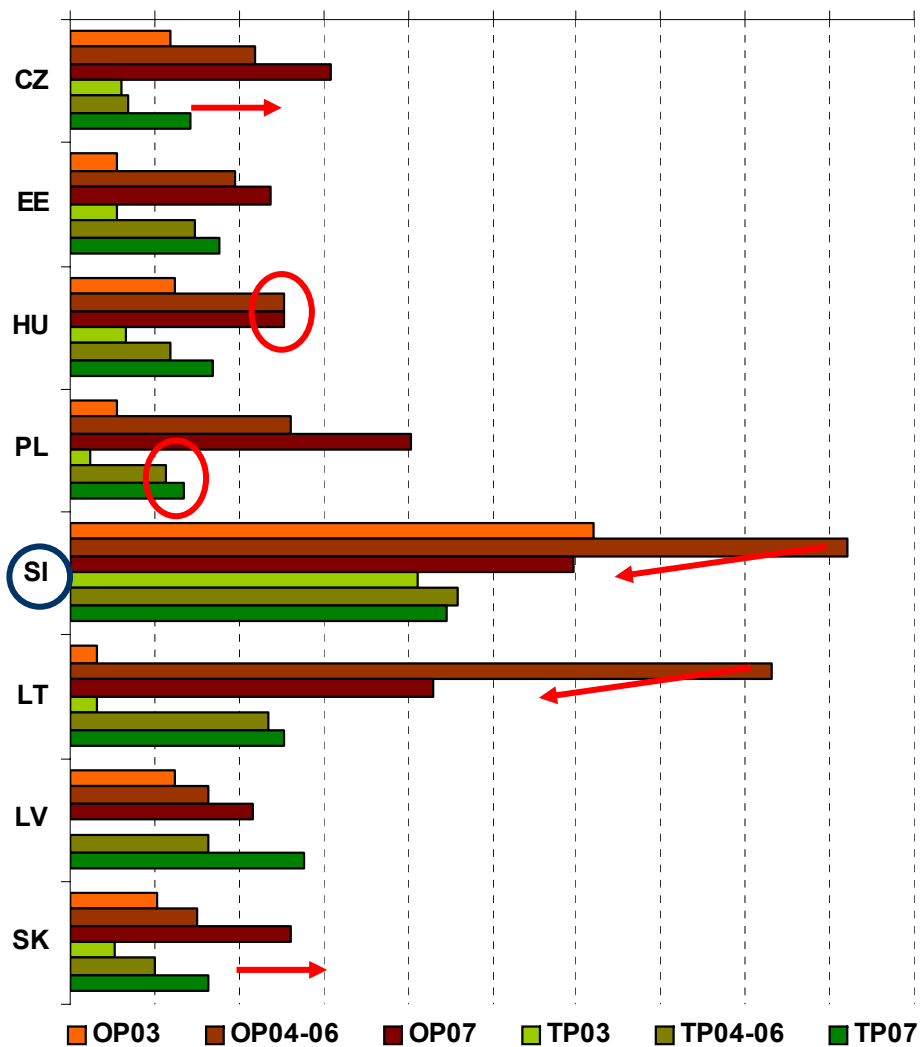
- platba na plochu
- další opatření v rámci nových PRV
- akční plány

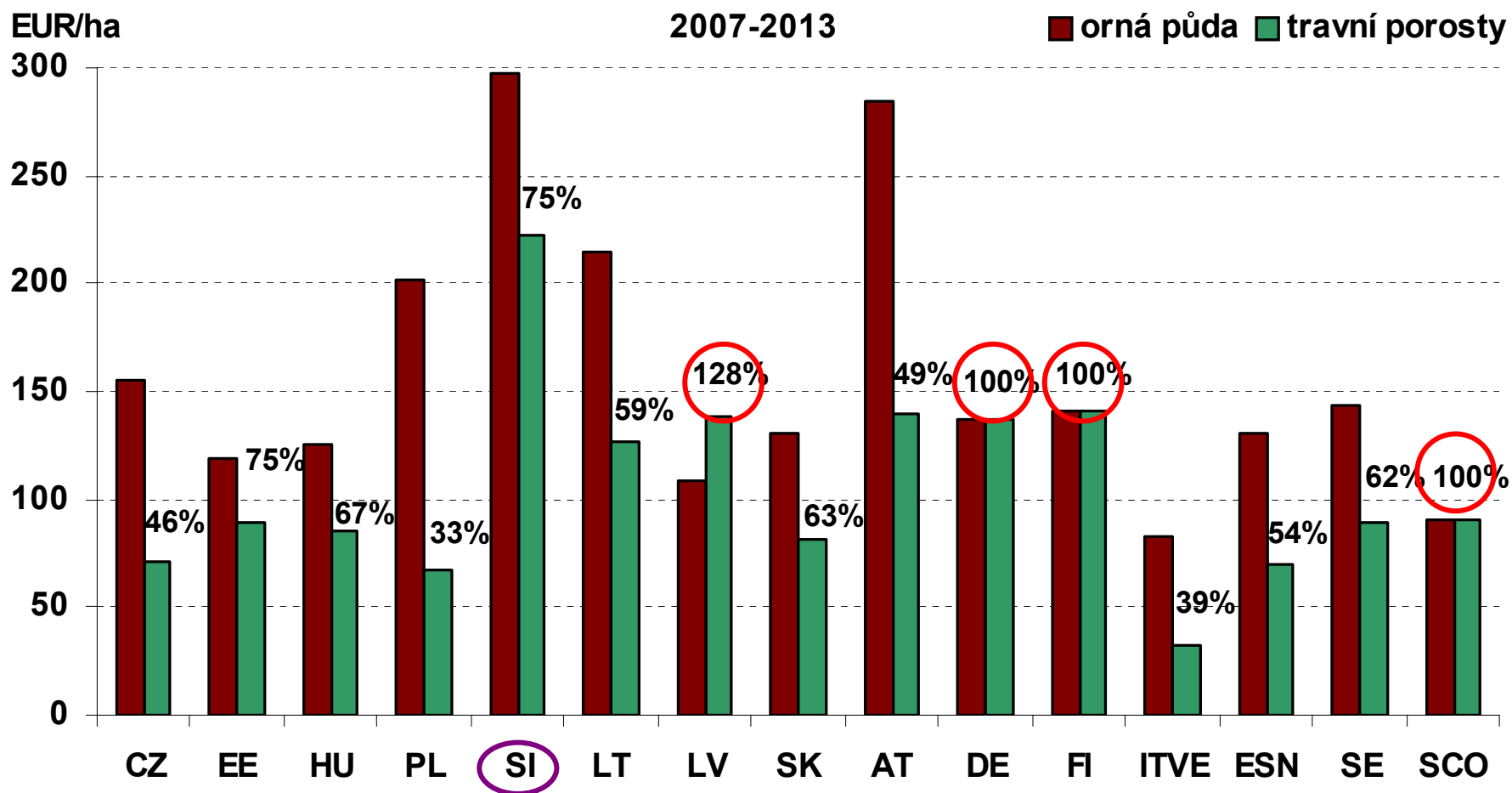
I. Platba na plochu - vývoj

EUR/ha 50 100 150 200 250 300 350 400 450 500 EUR/ha 100 200 300 400 500 600 700 800 900

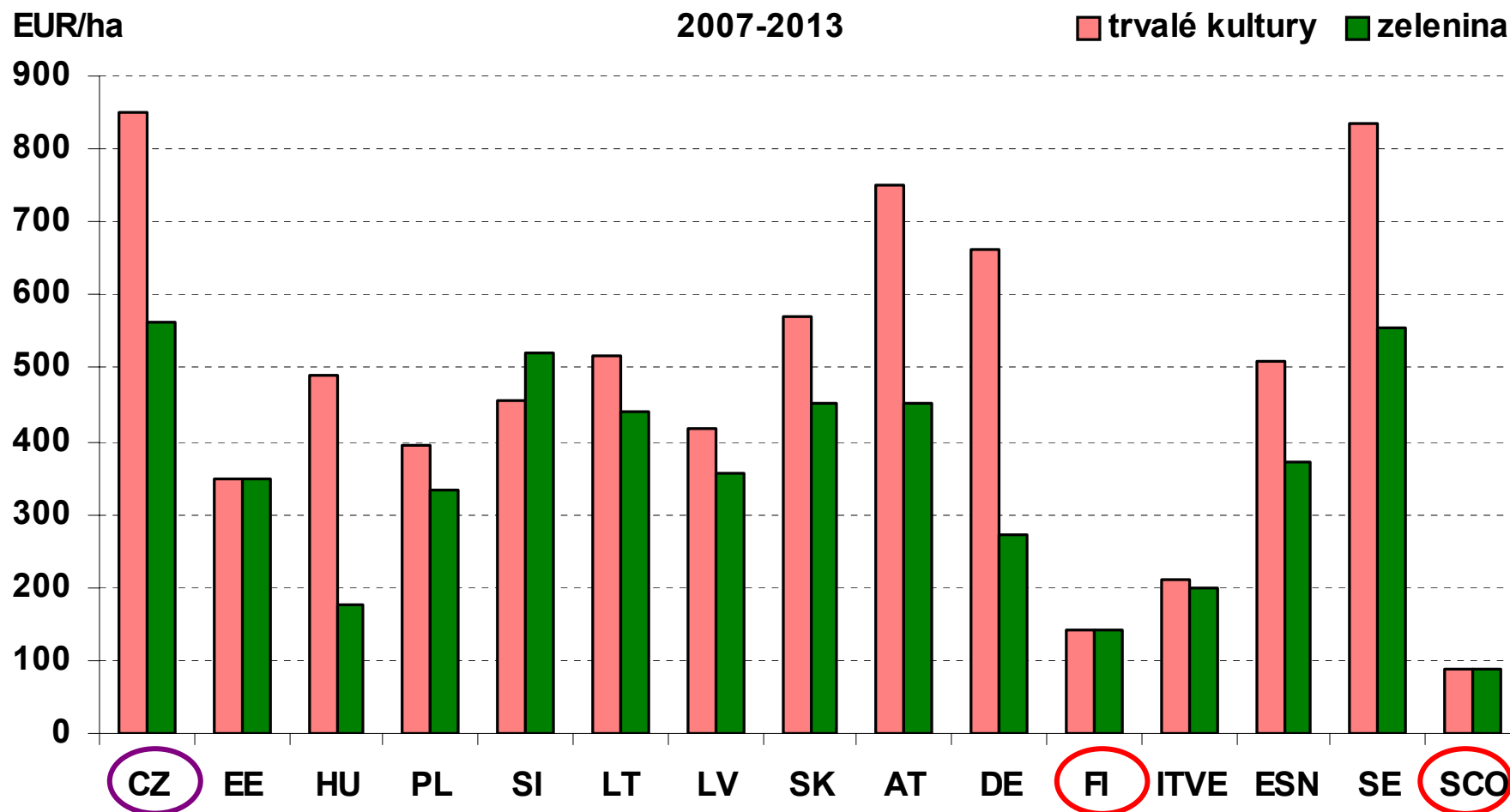

I. Platba na plochu – současný stav

I. Platba na plochu – současný stav

I. Platba na plochu – výběr požadavků

- příprava **plánu hospodaření** nebo agro-environmentálního plánu pro farmu včetně plánu produkce (**EE, PL, HU, SI / FR, GR, PT**)
- povinná **účast na školení** (**EE, HU, SI, SK / AT, FI, FR, IE, IT, PT**)
- povinnost **doložit prodej produkce** (**LT / BE(sady), FR(ořechy), IE, IT, PT**)
- povinnost **dodržet minimální zatížení** na travních porostech:
 - 0,2 LU/ha TP (**CZ, HU / AT**)
 - 0,3 LU/ha TP (**EE, SK**)
 - 0,33 LU/ha TP - podporovány jsou jen 3 ha na 1DJ (**LT**)
 - 0,2 LU/ha TP (2007), 0,3 (2008) až 0,5 v letech 2010-2013 (**SI**)
 - 0,5 LU/ha TP (**IE; AT a FI(vyšší platba), DE(je-li nad 50% TP)**),
- dodržovat **Kodex na ochranu vod před znečištěním dusičnany** (**CZ, SK**)
- **údržba krajinných prvků** (**AT**) nebo ploch k ochraně přírody (**DE**)
- splňovat **další agro-envi podmínky navíc** (**DE, FI, UK, IE**)
- **vyločení z dotace**: půda v klidu, travní porosty (**FI; BE a IT(není-li chov zvířat)**), skleníky, lesní školky...

I. Platba na plochu – výběr limitů

- Snížení plateb **dle velikosti farmy: PL, SI / AT**

do 100 ha	100%
100 - 300 ha	92,5%
300 - 1000 ha	87,5%
nad 1000 ha	82,5%
- Snížení plateb **dle výměry ploch: IE (nad 55 ha), LU (nad 70 ha), PT (nad 5,10 a 25 ha)**
- Snížení plateb **dle celkového objemu dotací za 5 let na farmu: NL, FR (navíc i dle počtu zaměstnaných lidí)**
- Uplatnění **maximální rozlohy pro dotaci: UK (300ha pro ornou půdu, zeleninu a sady, 1000ha pro travní porosty)**
- Uplatnění **maximální platby na farmu: LT / DK**

II. Další opatření podporující EZ

Opatření PRV	CZ	EE	HU	PL	SI	LT	LV	SK
Odborné vzdělávání a informační akce (111)			ano	ano		ano		ano
Zahájení činnosti mladých zemědělců (112)	ano		+/-					
Využívání poradenských služeb (114)	+/-		+/-			+/-		+/-
Modernizace zemědělských hospodářství (121)	ano	ano	ano					
Přidávání hodnoty zemědělským produktům (123)	ano	ano	ano		ano	ano	ano	ano
Podpory zemědělcům, kteří se účastní programů jakosti potravin (132)				ano	ano			
Podpory seskupení producentů pro informační a propagační akce týkající se produktů v rámci programů jakosti potravin (133)				ano	ano			
Podpory na zřizování seskupení producentů (142)				ano	ano		ano	
Diverzifikace činností nezemědělské povahy (311)	ano	ano						
Podpora zakládání a rozvoje mikro-podniků (312)		ano						
Podpora cestovního ruchu (313)	ano							

II. Další opatření podporující EZ

- + Země SVE využily možnosti podpořit rozvoj EZ prostřednictvím dalších opatření v rámci tvorby nových PRV, **ALE:**
 - jen **výjimečně je EZ definováno konkrétně** jako cílová skupina, (spíše nepřímo např. podpora školení v AE problematice zahrnující i EZ, podpora účasti v systémech jakosti zahrnující i EZ)
 - **preference** poskytovaná subjektům EZ je **minimální** a jedná se většinou jen o **jeden z mnoha faktorů** uplatněných při hodnocení žádosti o dotace (kritérií je více: věk, předchozí zkušenosti s podporou, účast na školení či v jiných AE opatřeních apod.)
 - **některé podmínky opatření naopak vylučují účast** ekozemědělců (potřeba vlastních finančních zdrojů, limit obratu, požadavek několika let existence aj.)
 - přístup k podpoře může být **limitován požadavkem spolupráce** mezi různými aktéry, což je jednou ze slabin sektoru EZ
 - proces žádosti a doložení podmínek je komplikovaný a **administrativně velmi náročný** (vysoké transakční náklady)

III. Akční plány

	CZ	EE	HU	PL	SI	LT	LV	SK
Rok začátku přípravy	2002	2004	2004	2005	2004	2001	2003	2003
Rok implementace	2004	2006	nd	2007	2005	2002	2003	2005
Cílový rok akčního plánu	2010	2013	nd	2013	2015	2006	2006	2010
Podíl EZ na UAA, 2003 (%)	5,57	5,35	1,99	0,31	3,93	0,59	0,99	2,49
Podíl EZ na UAA, 2006 (%)	7,81	8,74	2,09	1,43	5,25	3,41	10,1	6,2
Podíl EZ na UAA, cílový rok (%)	10	15,7	nd	3,8	20	5	3	5

- + snaha o **integraci politik** na podporu EZ
- přestože je AP považován za jeden z hlavních národních strategických dokumentů pro rozvoj EZ, jeho implementace **není systematicky státem podporována**
- AP většinou **postrádaly konkrétní úkoly** a metodiku **vyhodnocení jejich plnění** a tím byly jen **velmi těžko uplatnitelné v praxi**
- + dle předchozích zkušeností vznikají **vylepšené „AP druhé generace“**
- + doplněny jsou **další cíle / indikátory**: počet zpracovatelů, podíl domácí bioprodukce na trhu, podíl informovaných spotřebitelů o EZ

Výsledek současné politiky....

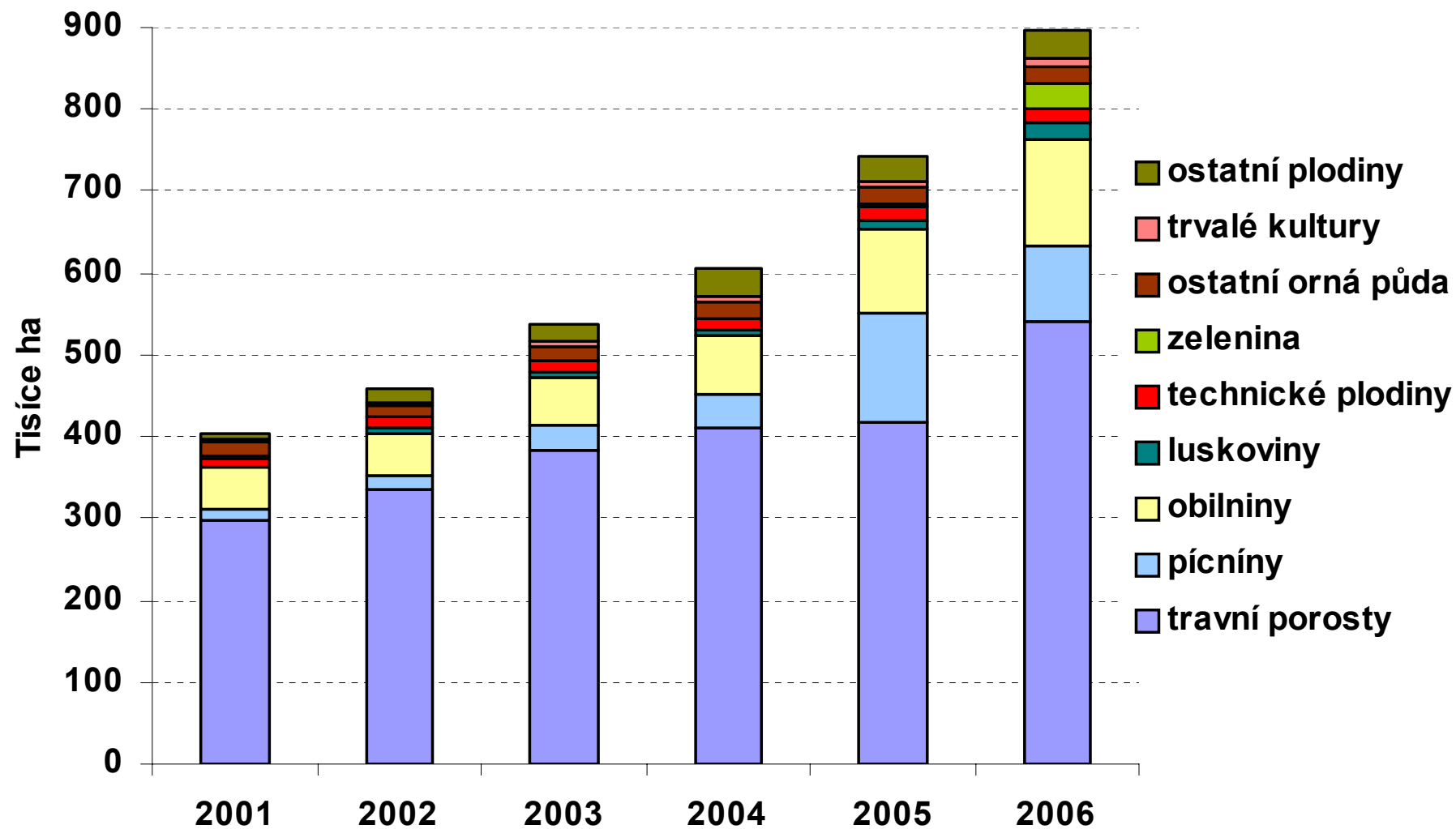

Hlavní charakteristiky EZ v zemích SVE

- rapidní nárůst ploch v EZ, stimulovaný podporou na plochu, **nepřinesl významné zvýšení objemu bioprodukce** pro spotřebitele,
- **malý objem bioprodukce** a její roztržitost **brzdí rozvoj zpracovatelských kapacit a efektivní marketing**,
- **struktura užití ploch a chovu zvířat navíc neodpovídá** požadavkům rostoucí poptávky po biopotravinách,
- pomalý rozvoj zpracování bioproduktů a málo rozvinutý trh s ekologickými produkty způsobují, že **produkty EZ jsou stále většinou prodávány jako konvenční** nebo tzv. tradiční produkty anebo exportovány jako surovina do zahraničí,
- **neexistující nebo nedostatečně fungující** propojení od zemědělce přes zpracovatele, obchodníka až k zákazníkovi (**organizace trhu**) je považováno za klíčovou slabou stránku ve většině zemí SVE.

Vývoj užití půdy v EZ (2001-2006)

Pozn.: PL není zahrnuto, nebyly dostupné údaje.

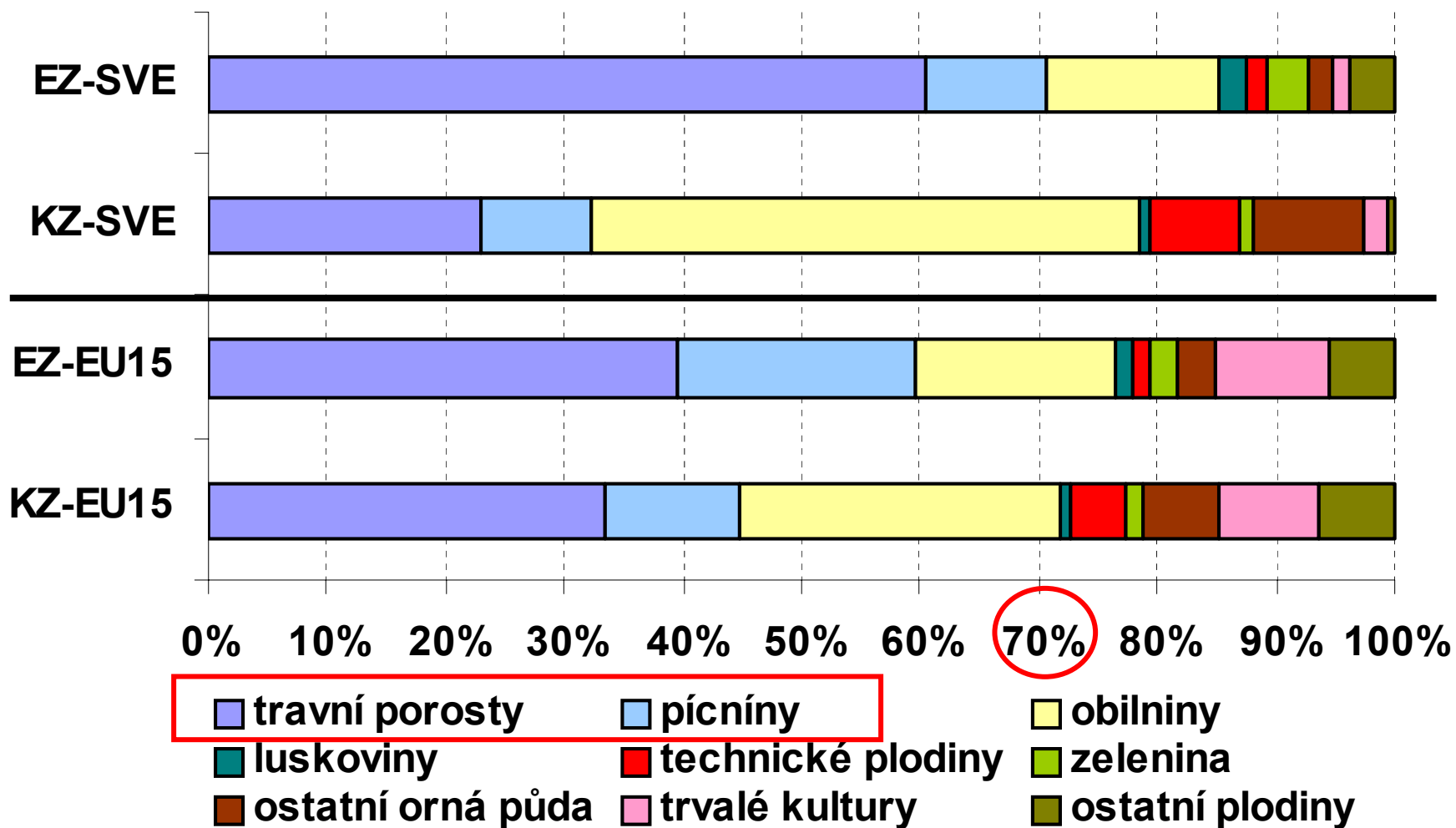

Užití půdy v EZ dle zemí SVE (2006)

	Orná půda	Z toho: <i>pícniny</i>	Louky, pastviny	Trvalé kultury	Ostatní	Celkem	Podíl trav a pícnin na celkové ploše v EZ
CZ	23 478	11 626	232 190	1 196	24 671	281 535	87%
EE	59 411	48 282	11 832	1 146	497	72 886	82%
HU	51 898	11 505	63 486	1 866	5 515	122 765	61%
PL	94 224	nd	107 103	8 830	17 851	228 009	47%
SI	1 685	422	24 458	688	0	26 831	93%
LT	69 307	1 000	22 470	4 511	429	96 717	24%
LV	67 387	1 060	103 222	2 047	2 453	175 109	60%
SK	36 481	19 647	83 174	754	0	120 409	85%
ALL 8	403 871	93 542	647 935	21 038	51 416	1 124 261	66%

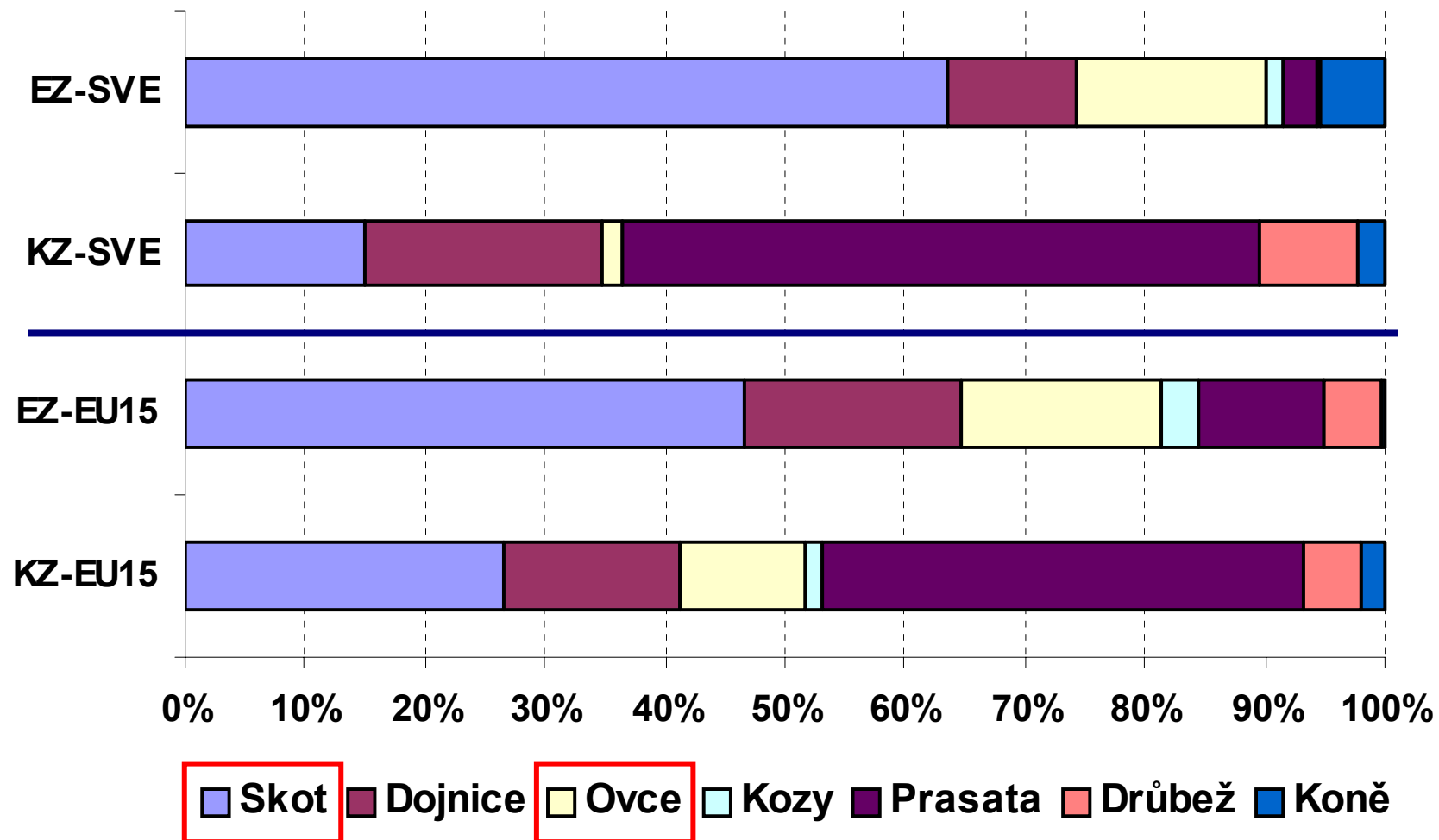
Pozn.: Údaje pro PL nebyly dostupné a jsou odhadnuty.

Užití půdy v EZ a KZ (2006)

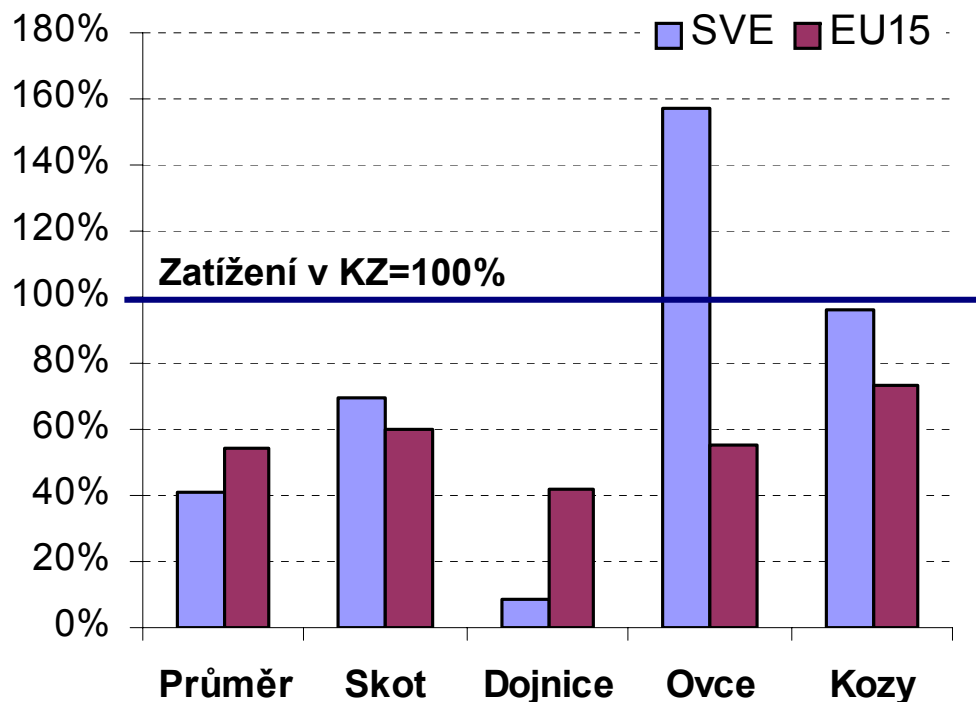

Chov zvířat v EZ a KZ (2006)

Srovnání zatížení travních porostů vč. pícnin v zemích SVE a EU15 (2006)

Kategorie	SVE		EU15	
	EZ	KZ	EZ	KZ
Průměr	0,31	0,75	0,61	1,12
Skot	0,21	0,31	0,34	0,56
Dojnice	0,04	0,41	0,13	0,31
Ovce	0,05	0,03	0,12	0,22
Kozy	0,00	0,00	0,02	0,03

- hospodaření (EZ i KZ) je **méně intenzivní** v zemích SVE,
- **jasná orientace na chov skotu BTPM** v EZ zemí SVE (nižší podíl dojnic, výrazný rozdíl od struktury v KZ)
- realizováno **vyšší nebo srovnatelné zatížení u chovu ovcí a koz v EZ** avšak jen díky nízkému zastoupení těchto kategorií v KZ

Závěry

Závěry

Rychlý vývoj EZ v zemích SVE přináší řadu problémů i výzev k řešení na takto zatím málo rozvinutých trzích:

- **platby na plochu jsou hlavním a mnohdy jediným politickým nástrojem** využívaným zeměmi SVE pro rozvoj EZ, přičemž existující výše plateb je dostačujícím motivem ke konverzi do EZ;
- **země SVE zaostávají v implementaci dalších politických nástrojů**, které by řešily hlavní bariéry rozvoje EZ: nedostatek zpracovatelských kapacit, nedostupnost zdrojů pro investice, málo rozvinutý trh s bioprodukty, chybějící poradenství na profesionální úrovni, omezené povědomí mezi spotřebiteli;
- výzkum ukázal, že **v zemích SVE panuje nerovnováha v implementaci politických nástrojů zaměřených na stranu nabídky a poptávky** ve prospěch stimulace nabídky;
- **chybí nebo je nedostatečně implementována jednotná koncepce rozvoje EZ** integrující všechny aktivity, podpory a opatření pro rozvoj EZ (AP).

Závěry - doporučení

Pro stimulaci dalšího rozvoje ekologického sektoru v zemích SVE je třeba:

- **zajistit existenci plateb na plochu** pro EZ (jako zatím nesilnějšího politického nástroje) - otázkou ale je:

**„Jak platbu či její podmínky upravit, aby stimulovala zemědělce k tržní produkci bioproduktů po kterých je poptávka?“
(tj. cíl ekologického zemědělství)**

- **zajistit implementaci dalších nástrojů politiky** zaměřených jak na stimulaci tržní produkce bioproduktů, tak zejména na stranu poptávky:
 - zvýšit transparentnost trhu s biopotravinami,
 - vyvinout strategie pro komunikaci a budování důvěry spotřebitelů v EZ...
- **podpořit fungování podpůrných činností** jako výzkum, odborná školení, vzdělávání, budování distribučních kapacit, institucionální zázemí
- a to vše v rámci jednotné integrované politiky pro EZ, tj. **v souladu s akčními plány pro EZ.**